

AUTOREFERAT

1. Elżbieta Posłuszna

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Doktorat:

1994-1998 Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie - Szkoła Nauk Społecznych (studia doktoranckie); tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymałam 18 października 2000 r. na podstawie rozprawy zatytułowanej „Problem przewartościowania wartości w filozofii Fryderyka Nietzschego”.

Magisteria:

1991-1995 Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny; kierunek: filozofia (studia dzienne, pięcioletnie); data otrzymania tytułu magistra filozofii: 27 października 1995 r.

1986-1992 Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny; kierunek: filologia polska (studia dzienne, pięcioletnie); data otrzymania tytułu magistra filologii polskiej: 22 czerwca 1992 r.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

od 1 października 2005 do chwili obecnej - ADIUNKT; Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Społecznych

od 1 października 2006 do 1 lutego 2007 - WYKŁADOWCA; Akademia Obrony Narodowej

od 1 października 2001 do 1 października 2005 - ADIUNKT; Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Nauk Społecznych (Katedra Historii Myśli Politycznej)

od 1 października 2004 do 31 stycznia 2005 - WYKŁADOWCA; Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie

od 1 października 2004 do 1 października 2005 - WYKŁADOWCA; Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego w Warszawie

od 1 października 1997 do 1 października 2001 - ASYSTENT; Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku, Instytut Filozofii

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) Tytuł osiągnięcia naukowego:

I. Opracowanie pierwszej w Polsce i na świecie kompleksowej koncepcji zjawiska ekologicznego ekstremizmu (w oparciu o teorie: resentymentu, walki sieciowej i oporu bez przywództwa), stanowiącej użyteczne narzędzie jego charakterystyki oraz identyfikacji głównych form zagrożeń z nim związanych, z określeniem ich specyfiki, rangi politycznej i bezpieczeństwaowej, jak również nakreślenie kierunków pożądanych przeobrażeń w sposobach walki z terroryzmem (w tym z ekoterroryzmem) przez pryzmat funkcji, jaką mają w niej odegrać siły zorganizowane hierarchicznie - siły zbrojne, policja (winno to służyć ważnym celom praktycznym – wypracowaniu środków przeciwdziałania rozwojowi sieciowego terroryzmu oraz narzędzi, za pomocą których skuteczniej niż dotąd zwalczać można najniebezpieczniejsze jego przejawy). Efekt: polskojęzyczna monografia „*Ekstremizm ekologiczny. Źródła, przejawy, perspektywy*” (pierwsze na świecie opracowanie naukowe na temat ekoekstremizmu, drugie na świecie na temat ekoterroryzmu)

II. Szczegółowa analiza zjawiska terroryzmu jednej sprawy (terroryzmu wąskiego pola konfliktu), stworzenie teoretycznych podstaw dla oszacowania ryzyka związanego z jego proliferacją oraz ocena aktualnego potencjału rozwojowego wybranych form aktywizmu wchodzących w jego skład w perspektywie zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Efekt: wydana w języku angielskim monografia „*Single-Issue Terrorism*” (pierwsze na świecie opracowanie monograficzne na ten temat - stanowi ono rozszerzenie o dodatkowe fenomeny wcześniejszych moich badań nad ekstremizmem oraz terroryzmem ekologicznym.)

b) Autor, tytuł, rok wydania, wydawnictwo:

Ad I. Elżbieta Posłuszna, *Ekstremizm ekologiczny - źródła, przejawy, perspektywy*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2012, (rozprawa habilitacyjna)

Ad II. Elżbieta Posłuszna (współautor Jacek Posłuszny), *Single-Issue Terrorism*, Warszawa: Wydawnictwo Youround Publishing, 2013.

Bezpośrednio do wymienionych osiągnięć naukowych odnoszą się także dwie inne monografie oraz szereg artykułów wymienionych w wykazie publikacji.

c) Omówienie celu naukowego wyżej wymienionych prac oraz osiągniętych wyników, wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

W mojej pracy naukowej zajmuję się problematyką terroryzmu i ekstremizmu, która w ostatnich latach stała się niezwykle istotna w badaniach dotyczących bezpieczeństwa. Najważniejszym owocem moich badań jest monografia, poświęcona problemom ekologicznego ekstremizmu pt. *Ekstremizm ekologiczny - źródła, przejawy, perspektywy* (która ukazała się w październiku 2012 roku w Wydawnictwie Naukowym Scholar¹). W pracy tej usiłuję przedstawić oraz wyjaśnić genezę i istotę zjawiska ekologicznego ekstremizmu (w literaturze przedmiotu rozpatrywanego zwykle w węższej „nie-ideologicznej perspektywie” i z tego też względu określanego często terminem ekoterroryzm²), jak i ocenić zagrożenia związane z jego rozwojem. (O

¹ Książka najprawdopodobniej ukaże się także w przyszłym roku po angielsku w amerykańskim wydawnictwie naukowym Elsevier (została wstępnie zaakceptowana do publikacji).

² Mianem ekoterroryzmu określa się działalność ugrupowań, takich jak: Animal Liberation Front, Earth First!, Earth Liberation Front, Animal Rights Militia, Sea Shepherd Conservation Society, które w obronie zwierząt i środowiska naturalnego dokonują rozmaitych aktów przemocy pośredniej (sabotaż) lub bezpośredniej (ataki na ludzi). Podstawowe techniki ataku tych ugrupowań to: podpalenia, niszczenie sprzętu, zatapianie statków, ataki z użyciem

randze zagrożeń związanych z ekoterroryzmem świadczy fakt, że na 112 ataków dokonanych w latach 1986–2005 na terenie Stanów Zjednoczonych, i klasyfikowanych przez FBI jako terroryzm, aż 57 zostało dokonanych przez grupy czy jednostki motywowane ideologią prośrodowiskową lub animalistyczną; w maju 2001 r. dyrektor FBI określił ugrupowania ekoterrorystyczne - Animal Liberation Front i Earth Liberation Front jako „najbardziej ekstremistyczny element w Stanach Zjednoczonych”). Badania, będące podstawą mojej monografii, prowadziłam między innymi w ramach finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (a później Narodowe Centrum Badań i Rozwoju) grantu badawczego pt. „Terroryzm jednej sprawy” - projekt nr O N116 311538 (realizowanego od marca 2010 r. do września 2012 r.). Projekt ten był oceniany w obszarze nauk społecznych (w sekcji zajmującej się problematyką bezpieczeństwa i obronności).

Ekoterroryzm (czy szerzej - uwzględniając perspektywę ideologiczną - ekoekstremizm) stanowi istotny fragment tzw. terroryzmu jednej sprawy, (single issue terrorism lub special interest terrorism), określanego przeze mnie także terminem - „terroryzm wąskiego pola konfliktu”, który w literaturze przedmiotu traktowany zaczął być w ostatnich latach jako jedno z poważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa państw cywilizacji zachodniej. Ten rodzaj terroryzmu (do którego, obok terroryzmu prośrodowiskowego i animalistycznego, zaliczyć można także terroryzm pro-life, terroryzm antyglobalistyczny, terroryzm przeciwników technologii genowych czy terroryzm anarchoindywidualistyczny – obecny przedmiot moich zainteresowań badawczych) różni się od innych odmian terroryzmu tym, że nie dąży do szerokich przemian społeczno-politycznych (do zmian o charakterze rewolucyjnym), lecz do rozwiązania jednej konkretnej sprawy. Terroryzm jednej sprawy to główny temat moich prac naukowych. Podejmuję go w 3 monografiach oraz 28 artykułach naukowych oraz w 14 referatach na konferencjach naukowych. Pozostałe 20 artykułów oraz 1 monografię, a także 9 referatów na konferencjach poświęciłam zagadnieniom psychologii, pedagogiki i filozofii bezpieczeństwa (wiążących się jednak bezpośrednio lub pośrednio z głównym nurtem moich badań). Najważniejszym efektem badań nad terroryzmem jednej sprawy jest monografia zatytułowana *Single-Issue Terrorism*, która ukazała się w języku angielskim we wrześniu 2013 roku. W monografii tej zajmuję się między innymi oszacowaniem ryzyka związanego z rozwojem wybranych form aktywizmu zaliczanych do terroryzmu jednej sprawy oraz próbuję ocenić ich aktualny potencjał rozwojowy w perspektywie zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego.

W moich badaniach poświęconych ekoterroryzmowi, których zwieńczeniem jest wspomniana wcześniej monografia pt. *Ekstremizm ekologiczny - źródła, przejawy, perspektywy*, próbuję odpowiedzieć na pytanie, w jakim kierunku ewoluować będą działania terrorystyczne, jakich dopuszczają się skrajne skrzydła ruchu ekologicznego (czy można w owej ewolucji wyróżnić jakieś względnie trwałe tendencje rozwojowe)? Odpowiedź na tak sformułowany problem badawczy wymagała osiągnięcia czterech, ściśle ze sobą powiązanych celów:

1. ukazania mechanizmów rządzących funkcjonowaniem ekstremistycznych skrzydeł ruchu ekologicznego,
2. zidentyfikowania jego głównych tendencji rozwojowych na poziomie taktycznym i organizacyjnym,
3. rozpoznania czynników odpowiedzialnych za gwałtowny (w ostatnim ćwierćwieczu) wzrost bezpośredniej i pośredniej przemocy z ich strony,
4. odpowiedzi na pytanie, które ze skrajnych skrzydeł ruchu ekologicznego (animalistyczny czy pro-środowiskowy) oraz w jakich warunkach może w przyszłości zradykalizować swe działania.

Zestawienie powyższych celów wskazuje, że moja praca badawcza ma charakter zarówno eksplanacyjny, jak i prognostyczny. Usiłuję w niej przedstawić oraz wyjaśnić genezę i istotę opisywanych zjawisk i procesów, jak i sformułować prognozy na przyszłość.

W literaturze przedmiotu działalność ekstremistycznych ugrupowań broniących praw zwierząt (takich jak: Animal Liberation Front, Animal Rights Militia, Justice Department), jak i tych walczących o ochronę i restaurację środowiska naturalnego (Earth First!, Earth Liberation Front, Sea Shepherd Conservation Society) często rozpatruje się łącznie, zwykle używając na ich określenie właśnie terminów „terrorizm ekologiczny” czy „terrorizm środowiskowy” („ecoterrorism”, „ecological terrorism”, „environmental terrorism”). Takie postępowanie ma swoje uzasadnienie w fakcie, iż wiele organizacji skupiających działaczy jednego i drugiego rodzaju blisko ze sobą współpracuje, jako że cele, do których zmierzają, są pod wieloma względami zbieżne. Zbieżność celów nie oznacza jednak zbieżności w sposobie działania. Ekstremistyczne ugrupowania animalistyczne (pro-zwierzęce) oprócz działań sabotażowych (podpalenia, niszczenie maszyn i urządzeń itp.) skłonne są stosować w swej walce także przemoc bezpośrednią, czyli taką, która jest wymierzona w ludzi (na ogół są to pobicia, zranienia, zastraszenia, zanieczyszczenia lub zatrucia produktów w supermarketach oraz groźby użycia przemocy), podczas gdy ekstremistyczne ugrupowanie prośrodowiskowe poprzestają zwykle na niektórych, stosunkowo łagodnych formach przemocy pośredniej, wymierzonej w „nie-naturalne” obiekty (sabotaż ekologiczny, zwany także monkeywrenchingiem lub ekotażem). Różnica w podejściu do przemocy ma w mojej opinii swoje źródło w różnicach natury ideologicznej, jak również w odmiennej u obu typów ugrupowań percepcji zagrożenia (ze strony „wrogiego zewnętrznego świata”) oraz możliwości „naprawy” krytykowanego przez nie stanu rzeczy.

Należy zauważyć, że jak dotąd ugrupowania³ pro-środowiskowe na ogół nie atakowały istot ludzkich (przynajmniej nie ma na to wiarygodnych dowodów), jak również rozważały zaniechanie działań, które mogłyby nieść ze sobą jakiekolwiek ryzyko dla ich życia lub zdrowia (wyjątek stanowią tzw. „samotne wilki”). Przyczyna takiego stanu rzeczy leży, jak próbowałam wykazać, w przyjętym przez te ugrupowania filozoficznym światopoglądzie określanym mianem „ekologii głębokiej”, zgodnie z którym życie jest święte, wszystkie zaś byty należące do świata natury (zarówno te ożywione, jak i nieożywione) mają takie samo prawo do istnienia oraz realizowania własnych indywidualnych form rozwojowych. Zdaniem zwolenników tego światopoglądu, niszczenie czy zabijanie bytów „naturalnych” jest tylko wtedy dopuszczalne (tzn. moralnie usprawiedliwione), gdy służy zaspokajaniu elementarnych potrzeb życiowych (witalnych), w innych przypadkach zasługuje na moralne potępienie. Taki stosunek do świata natury implikuje określone zachowanie także w stosunku do człowieka. Dla zwolenników ekologii głębokiej, również i on, będąc częścią natury (nawet wtedy, gdy ją niszczy i dewastuje), ma prawo do życia i fizycznej nietykalności. Warto zwrócić uwagę jeszcze na jeden element światopoglądu radykalnych ugrupowań środowiskowych, mogący mieć wpływ na jak dotąd stosunkowo umiarkowaną ich działalność. Chodzi tu o przekonanie, że natura nie jest zwykłym zbiorem żywych i nieożywionych istnień, lecz biogeniczną całością, posiadającą wyższą wartość moralną niż składające się na nią indywidualia. Tego rodzaju teza skłaniać może do przypuszczenia, że dopóki ludzkie działania definitywnie i bezpośrednio nie zagrożą naturze jako całości, a jedynie będą przynosić uszczerbek niektórym jej częściom (które dla ekologów głębokich nie posiadają pełnej autonomicznej wartości moralnej), można się spodziewać (a przynajmniej mieć nadzieję), że organizacje środowiskowe będą stosować niezagrażające życiu i zdrowiu ludzkiemu formy perswazji. Sytuacja ta może się jednak zmienić z chwilą zaistnienia poważnego kryzysu ekologicznego, takiego który w istotny sposób zagrazi już nie fragmentom ekosystemu, lecz naturze jako całości. Należy zauważyć, że choć zagrożenie takim kryzysem stale się zwiększa, jednak to, kiedy osiągnie punkt krytyczny, jest kwestią subiektywnej oceny. Może się także zdarzyć, że kryzys zostanie w porę zażegnany (leży to wszak w interesie całej ludzkości, nie tylko tej jej części, która posiada „wrażliwość ekologiczną”),

³ Rozumiane jako ideologicznie i strukturalnie w miarę spójne twórcy organizacyjne, w przeciwieństwie do ugrupowań, zbudowanych według modelu „oporu bez przywództwa”.

a w związku z tym nie dojdzie do radykalizacji aktywności ugrupowań pro-środowiskowych. Istnieje także scenariusz pesymistyczny, na tyle jednak prawdopodobny, by brać go pod uwagę. Otóż, kryzys może narastać, a radykalni ekologowie mogą w końcu skonstatować, że jedynym sposobem obrony Matki Ziemi są akcje bezpośrednie, wymierzone w ludzi. Taki scenariusz wydaje się realny - zwłaszcza, że w obrębie głębokoekologicznego światopoglądu znaleźć można pewnie twierdzenia, które go wzmacniają np. biogeniczny holizm. Jaki może być charakter tych akcji? Kto może być pierwszoplanowym ich obiektem? Czy można im przeciwdziałać?. Czy istnieją pozaideologiczne czynniki, wpływające na wzrost prośrodowiskowego radykalizmu? Czy istnieją inne elementy „głębokoekologicznego światopoglądu”, który mogą skłonić ekologicznych ekstremistów do radykalizacji działań, a w efekcie do przemocy wobec ludzi. Są to pytania, na które usiłuję znaleźć odpowiedź we wspomnianej wyżej monografii, oczywiście na bazie szczegółowej analizy materiałów źródłowych.

W przeciwieństwie do ekstremistycznych ugrupowań środowiskowych, które jak dotąd raczej unikały atakowania ludzi, ugrupowania walczące o prawa zwierząt niejednokrotnie udowodniły, że w obronie swoich ideałów gotowe są posunąć się do stosowania rozmaitych form przemocy bezpośredniej. Należy także zauważyć, że przemoc wymierzona w ludzi w ostatnich latach uległa znacznej eskalacji. Poszukując przyczyn takiego stanu rzeczy, zwrócić się należy, moim zdaniem, także ku założeniom światopoglądowym (choć oczywiście nie tylko). Należy zauważyć, że w przeciwieństwie do ugrupowań środowiskowych, które za najwyższe dobro moralne uznają „dobrostan” biotycznej całości, w ruchach obrony praw zwierząt mamy do czynienia nie z holistycznym, a indywidualistycznym lokowaniem wartości moralnej. Charakterystyczną cechą aktywizmu prozwierzęcego (liberacjonizmu) jest to, co można by nazwać „nastawieniem jednostkowym”, a co wyraża się w przekonaniu, że życie i dobrobyt jednostek (w tym zwierząt) ma charakter priorytetowy – jednostka ma prawo bronić ich nawet wtedy, gdy wiązać się to z koniecznością będzie z naruszeniem dobra ekologicznej wspólnoty, do której sama należy. Wartość moralna przypisywana jest tu w pierwszym rzędzie jednostkom, którymi dla obrońców praw zwierząt są wszystkie żywe istoty, zdolne do odczuwania przyjemności i przykrości, a więc posiadające „interesy” (taką istotą jest według nich zarówno człowiek, jak i zwierzę). Zabicie moralnie znaczących indywidualów (posiadających pełnię wartości moralnej) jest tu traktowane jako największa zbrodnia, której należy się stanowczo i ze wszystkich sił przeciwstawić. Nie jest pewnie przypadkiem, że w pismach i świadectwach radykalnych animalistów nader często przyrównuje się sytuację zwierząt (zwłaszcza hodowlanych i laboratoryjnych) do sytuacji więźniów obozów koncentracyjnych z czasów II wojny światowej. Porównaniom tym, często towarzyszy wojownicza retoryka, połączona z deprecjacją tych, których obwinia się o istniejący stan rzeczy (wiewisektorów, hodowców, konsumentów mięsa) oraz budowaniem opozycji „kat – ofiara”, która zwykle prowadzi do zaostrzenia radykalizmu. Należy zwrócić uwagę, że w zespole poglądów charakterystycznych dla liberacjonizmu nie ma jednak przekonania o świętości życia jako takiego (obecnego u prośrodowiskowych radykałów). W przypadku ekstremistycznych obrońców zwierząt wzrost radykalizmu wydaje się być prostą konsekwencją ideologicznych założeń (przy braku wewnątrz-ideologicznych czynników hamujących). Nie określa to jeszcze scenariuszy prozwierzęcego aktywizmu, ani przyszłości samego ruchu. Dlatego tak istotne jest nakreślenie jego możliwości rozwojowych w oparciu o pozaideologiczne czynniki. To właśnie usiłuję zrobić w mojej monografii.

Podjęcie do przemocy nie jest oczywiście czymś raz na zawsze zdeterminowanym (ideologia, tak samo jak sposób wartościowania ulegają wszak ciągłym zmianom i modyfikacjom). W określonych warunkach ugrupowania pro-środowiskowe mogą wykazać się taką samą lub może nawet większą gotowością do stosowania przemocy bezpośredniej, animalistyczne zaś mogą ograniczyć się do stosowania przemocy pośredniej i pewnych łagodnych form przemocy bezpośredniej (w mojej opinii dopiero całkowite spełnienie ich postulatów może skutecznie wyeliminować tę ostatnią). Dlatego tak ważne jest opracowanie możliwych scenariuszy rozwojowych na bazie analizy przesłanek ideologicznych, dotychczasowych metod działania,

przemian organizacyjnych, ogólnych tendencji rozwojowych obecnych w działalności ugrupowań tajnych (rozmaitego autoramentu), sytuacji społeczno-politycznej.

Nie ma wątpliwości, że proekologiczna przemoc, zarówno ta pośrednia, jak i bezpośrednia, nie jest zjawiskiem ani marginalnym, ani tym bardziej schyłkowym. Wystarczy przyjrzeć się statystykom. Liczba ataków stale rośnie. O ile w latach 1985-1995 było ich w Stanach Zjednoczonych jedynie 9, o tyle w latach 1995-2005 już 48. Ogólna liczba przestępstw dokonanych w USA od 1979 r. do 2008 r. przez radykalnych ekologów wynosi, według FBI, około 2000, a ich łączny koszt szacowany jest na 110 mln dolarów. Statystyki te oczywiście dotyczą jedynie USA, nie uwzględniają też pomniejszych ataków wandalizmu, czy drobnych aktów przemocy w stosunku do ludzi. Nie wydaje się, by w najbliższym czasie ilość akcji sabotażowych uległa jakiegokolwiek redukcji. Należy liczyć się raczej z tendencją odwrotną, zwłaszcza, że na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat mamy do czynienia ze stałym poszerzaniem przez ekstremistyczne organizacje ekologiczne zakresu swych celów. Dziś organizacje te nie ograniczają się jedynie do atakowania firm wycinających lasy, kurortów narciarskich, linii wysokiego napięcia czy laboratoriów, w których przeprowadza się eksperymenty na zwierzętach. Coraz częściej przedmiotem ataków stają się duże korporacje, prywatne domy, SUV, a także (co jest stosunkowo nową tendencją) rozmaite symbole kapitalizmu. (Dla wielu radykalnych ekologów wyzwolenie Ziemi stało się ściśle powiązane ze zniesieniem kapitalizmu i wyzwoleniem społecznym. A drogą ku temu miałyby być nie powolne reformy, lecz rewolucyjny zryw, poprzedzony zmasowanymi atakami na elementy kapitalistycznego systemu). W moich badaniach nad „ekstremizmem ekologicznym” stawiam hipotezę, że w dość niedalekiej przyszłości przemoc o charakterze ekologicznym (pro-animalistycznym i pro-środowiskowym) ulegnie dalszej eskalacji a także znacznie się zradykalizuje. Zweryfikowanie tej hipotezy wymagało szczegółowych badań w oparciu o analizę tekstów źródłowych (dotyczących ideologii, stosunku do oponentów, strategii, metod działania, dalekosiężnych planów), wewnętrzną dynamikę samych ruchów, aktywność grupową (przede wszystkim w Internecie), jak również uwzględnienia zmian społeczno-polityczno-kulturowych, które zaszły i nadal zachodzą w obrębie szeroko rozumianej cywilizacji zachodniej.

Należy podkreślić, że ekstremizm ekologiczny (w tym ekoterroryzm), który rozwijał się pierwotnie w Wielkiej Brytanii oraz Stanach Zjednoczonych (a następnie w kilku krajach Europy Zachodniej), z biegiem czasu stał się on problemem ogólnoświatowym. W Polsce jak dotąd przypadki łamania prawa o charakterze terrorystycznym, motywowane względami ekologicznymi, zdarzają się dość rzadko. Do najbardziej spektakularnego ataku o takim właśnie charakterze doszło w nocy z 27 na 28 września 2002 r., kiedy to polska gałąź Animal Rights Militia (ARM) podpaliła na terenie firmy Drobimex-Heintz w Szczecinie trzy ciągniki siodłowe wraz z przyczepami-chłodniami należące do kontrahentów firmy. Straty powstałe w wyniku podpalenia oszacowano na 200 tyś. złotych. Grupa wysłała także anonimowy mail do redakcji Głosu Szczecińskiego, w którym poinformowała, że podczas zamieszania związanego z pożarem zatrąła substancją chemiczną 30 kurczaków, które prawdopodobnie trafiły już do sklepów. Sporadyczny charakter ataków nie oznacza wcale, że w Polsce brak jest ideologicznego i społecznego zaplecza dla radykalnych działań ekologicznych. Zaplecze takie już od dawna istnieje. Świadczyć o tym może chociażby ilość zakładanych stron internetowych, a także wydawanych broszur, poświęconych ideologii i strategii ekologicznych działań bezpośrednich (zarówno tych sabotażowych, jak i terrorystycznych). Nie wydaje się, by tego rodzaju aktywność była jedynie wynikiem chwilowej fascynacji grupki zapaleńców. Ekstremizm ekologiczny jest fenomenem o charakterze ponadnarodowym (niemalże globalnym), przeto w każdej chwili może stać się problemem krajów, w których nie rozwinął się na tyle, by stać się przedmiotem zainteresowania i działań służb, odpowiedzialnych za zwalczanie przemocy o charakterze ideologiczno-politycznym. Do takich państw należy Polska, ściśle powiązana kulturowo, społecznie, politycznie i ekonomicznie z krajami, w których fenomen ekstremizmu ekologicznego rozwija się najintensywniej. Znajac historię, strategię i uwarunkowania aktywności ekstremistycznych i terrorystycznych ugrupowań ekologicznych w innych państwach, można przewidywać, w jakim kierunku i z jaką intensywnością rozwinie się on w Polsce.

Pragnę podkreślić także, że jak dotąd (tzn. przed pojawieniem się mojej monografii) nie powstała (ani w Polsce, ani za granicą) żadna kompleksowa koncepcja, na podstawie której można by przeprowadzić analizę zagrożeń, jakie stwarza fenomen ekoterroryzmu. Nikt też nie próbował ujmować tego fenomenu w kontekście innych zjawisk i procesów (globalizacji, walki sieciowej czy rozwoju nowych technologii komunikacyjnych). W dotychczasowych, nielicznych opracowaniach dotyczących ekoterroryzmu koncentrowano się głównie na rozpoznaniu i opisie wyodrębnionych elementów tego zjawiska (np. metodach stosowanych przez konkretne ugrupowania, rozwoju organizacyjnym, przekonaniach poszczególnych ugrupowań, czy ich związkach z organizacjami „naziemnymi”), nie usiłowano natomiast tworzyć całościowych ujęć, to jest takich, które by pozwoliły ogarnąć i zanalizować wzajemne relacje i powiązania między poszczególnymi elementami, np. w żadnych z dostępnych opracowań na temat terroryzmu ekologicznego nie podjęto ważnej według mnie kwestii wpływu, jaki na strategię działania wywierają poszczególne elementy ideologii. Niewiele jest także opracowań, które by próbowały oszacować przyszłe zagrożenie dla bezpieczeństwa, płynące ze strony ekstremistycznych ugrupowań prośrodowiskowych i pro-zwierzęcych (w anglojęzycznej literaturze istnieje zaledwie kilka artykułów na ten temat). Te, które to czynią, poprzestają na „bezpiecznej” i, jak sądzę, nieco uproszczonej konstatacji, że w związku z tym, iż ugrupowania pro-środowiskowe jak dotąd raczej nie sięgały po przemoc bezpośrednią (wymierzoną w człowieka), zaś pro-zwierzęce stosowały ją w ograniczonym stopniu, ten stan rzeczy w przyszłości pewnie się utrzyma. Ta konstatacja niekoniecznie musi być prawdziwa. Jak próbowałam udowodnić w mojej monografii, pewne elementy tkwiące w ideologii (holistyczne versus indywidualistyczne usytuowanie wartości, egalitaryzm biocentryczny versus egalitaryzm w odniesieniu do „bytów czujących”) mogą spowodować, że w pewnych okolicznościach (narastający kryzys ekologiczny, odchodzenie od antropocentrycznej perspektywy) potencjał radykalizmu ugrupowań prośrodowiskowych i animalistycznych ulegnie zmianie (w przypadku ugrupowań animalistycznych może nawet dojść do otwartego i całkowitego odrzucenia oficjalnie głoszonej zasady niekrzywdzenia ludzi, w przypadku prośrodowiskowych do działań zmierzających do unicestwienia gatunku ludzkiego jako całości). Elementy te starałam się w mojej pracy badawczej poddać rzetelnej analizie i zbudować na tej podstawie stosowne prognozy.

Istotnym elementem moich badań nad mechanizmami rządzącymi ekstremizmem ekologicznym było rozpoznanie i wyodrębnienie czynników odpowiedzialnych za gwałtowny (w ostatnim ćwierćwieczu) wzrost bezpośredniej i pośredniej przemocy w konfliktach, które go wygenerowały. Odpowiedzi na pytania o to, jakie czynniki miały zasadniczy wpływ na radykalizację działalności ekstremistycznych skrzydeł prośrodowiskowych i prozwierzęcych ruchów społecznych oraz w jaki sposób można przeciwdziałać zaostrzaniu się konfliktów, w które są one zaangażowane, wymagały przeprowadzenia dokładnych analiz historii rozwoju tych ruchów, w szczególności zaś ich skrajnych skrzydeł. Szczególnie istotnym ich elementem było dokładne zbadanie: ewolucji metod działania ekstremistycznych i terrorystycznych ugrupowań (takich m.in. jak: Animal Liberation Front, Earth First!, Earth Liberation Front, Animal Rights Militia, Sea Shepherd Conservation Society, Justice Department), strategii „oporu bez przywództwa” (leaderless resistance), strategii „samotnych wilków” (na przykładzie aktywności Volkerta van der Graafa oraz Theodore’a Kaczynskiego - Unabombera), roli, jaką w rozwoju działalności terrorystycznych ugrupowaniach ekologicznych odegrały nowe media oraz sposobów prowadzenia przez nie walki sieciowej (netwar) - w oparciu o strukturę sieciową: łańcuchową, węzłową, wszechkanałową czy hybrydową. W mojej pracy badawczej próbuję również pokazać i wyjaśnić, w jaki sposób rozwój nowych form organizacyjnych stymulowany przez rozwój nowych technik komunikacji (w szczególności zaś Internetu) doprowadza do powstania kilku rodzajów powiązań sieciowych (odgrywających istotną rolę w walce z hierarchicznie zorganizowanym przeciwnikiem): 1. w obszarze działań bezpośrednich (aktywności terrorystycznej) – sieci wszechkanałowej (opartej na bliskich związkach najbardziej aktywnej grupy działaczy) oraz ponad-sieciowego „oporu bez przywództwa” (jego podstawą jest niezależna aktywność anonimowych komórek powiązanych jedynie na poziomie ideologicznym); 2. w obszarze przepływu informacji – sieci wielowęzłowej

(na bazie portali internetowych, będących źródłem emisji walczących idei) oraz sieci wszechkanałowej (sieć interpersonalnych kontaktów internetowych). Tego rodzaju rozważania (nigdzie jak dotąd na świecie nie podejmowane) mają istotne znaczenie dla rozwoju nauk o bezpieczeństwie. Pozwalają bowiem na ich podstawie opracować skuteczne metody walki z zagrożeniami powstałymi na poziomie taktycznym i organizacyjnym ze strony nowych formacji terrorystycznych (nie tylko tych działających z pobudek ekologicznych).

Ważnym elementem moich badań w obszarze zagrożeń związanych z rozwojem nowych technik komunikacyjnych była analiza działań ofensywnych w przestrzeni cyfrowej - cyberterrorizm (w szczególności ataki z użyciem botnetów) oraz roli, jaką odgrywa w nich coraz powszechniej stosowana taktyka nowoczesnego swarmingu (który można zdefiniować jako pozornie amorficzny, lecz w gruncie rzeczy ustrukturyzowany i skoordynowany strategiczny sposób uderzenia ze wszystkich stron na szczególny punkt bądź punkty, za pomocą trwałego pulsowania siły i/lub ognia, zarówno z wewnętrznych, jak i zewnętrznych pozycji). Należy zauważyć, że swarming ten różni się znacznie od swarmingu tradycyjnego (opisywanego zwykle przez teoretyków wojskowości w nawiązaniu do doktryny „network-centric warfare”) pod względem własności atakowanego celu, charakteru powiązań jednostek w nim uczestniczących oraz sposobu koordynowania przez nie działań. Celem moich analiz było nakreślenie kierunków pożądanego przeobrażenia w sposobach walki z terroryzmem (w tym z ekoterroryzmem) przez pryzmat funkcji, jaką mają w niej odegrać siły zorganizowane hierarchicznie - siły zbrojne, policja (może to, jak sądzę, służyć ważnym celom praktycznym – wypracowaniu środków przeciwdziałania rozwojowi ekstremizmu i terroryzmu ekologicznego oraz narzędzi, za pomocą których skuteczniej niż dotąd zwalczać można by najniebezpieczniejsze jego przejawy). Przy nakreślaniu owych kierunków ważną rolę odegrała analiza szerokiego kontekstu społeczno-politycznego (w szczególności zmian kulturowych, społecznych i mentalnościowych), w którym przyszło rozwijać się radykalnym ruchom ekologicznym – postępująca utrata przez państwa narodowe kontroli nad gospodarką, wzrost znaczenia niepaństwowych, globalnie powiązanych aktorów, pojawienie się społeczeństwa sieci, anihilacja kulturowych różnic.

Moje badania dotyczące terroryzmu i ekstremizmu ekologicznego (a także szerzej terroryzmu jednej sprawy), choć skoncentrowane wyraźnie na problematyce bezpieczeństwa, mają również wymiar interdyscyplinarne. Prowadzone były zarówno na płaszczyźnie nauk o bezpieczeństwie, jak i na płaszczyźnie filozoficznej, politologiczno-socjologicznej czy historycznej. Podstawą badań na płaszczyźnie filozoficznej były ideologie i przekonania, leżące u podstaw ekoekstremizmu. Ich celem miało być ustalenie, które ich elementy (i w jakich warunkach) mogą mieć bezpośredni wpływ na radykalizację działań, które zaś działać mogą „powstrzymująco”. Badania tego typu wymagały uruchomienia zarówno podejścia fenomenologicznego (znaczącą rolę odgrywa tu opis fenomenologiczny badanego obiektu, oparty na regułach redukcji ejdetycznej), jak i zastosowania metody logiczno-lingwistycznej (w szczególności analizy znaczeniowej, opisu eksplikacyjnego i regulującego oraz transpozycji i rekonstrukcji) oraz metody hermeneutycznej (odczytania materiałów tekstowych w świetle właściwego dla nich kontekstu: społecznego, obyczajowego, ideologicznego). Na płaszczyźnie politologiczno-socjologicznej (szczególnie w odniesieniu do struktur organizacyjnych oraz strategii działania) decydującą rolę odgrywała analiza porównawcza, dotycząca zarówno konkretnych organizacji (porównywanie pojedynczych organizacji, oraz ich typów), jak i jednostek (np. „studium przypadku”, w ramach którego porównywana jest aktywność dwóch „samotnych wilków” – Volkerta van der Graafa i Theodore Kaczynskiego), metoda behawioralna (oparta na obserwacji pośredniej, niejawnej, nieskategoryzowanej) oraz metody jakościowe (w szczególności wywiad niestrukturyzowany). Badania na płaszczyźnie historycznej opierają się głównie na metodzie genetycznej (np. próba uchwycenia związków przyczynowych wiążących wczesne próśrodowiskowe ideologie i działania ze współczesnym ekologicznym ekstremizmem).

W mojej opinii badanie terroryzmu i ekstremizmu (w tym ekoterroryzmu i ekoekstremizmu, oraz szerzej terroryzmu jednej sprawy) nie musi mieć wyłącznie charakteru poznawczego, ale

może, a nawet powinno, koncentrować się w dłuższej perspektywie na wypracowaniu skutecznej filozofii jego zwalczania. Zdobycie odpowiedniej wiedzy i sformułowanie właściwych twierdzeń na temat istoty interesujących mnie zjawisk oraz kierunków ich rozwoju (co usiłowałam zrobić w moich badaniach), pozwala, według mnie, na wypracowanie odpowiedniej percepcji ryzyka oraz skonstruowanie i udoskonalenie paradygmatów postępowania, umożliwiających redukcję zakresu i skali niebezpiecznych fenomenów. Te paradygmaty postępowania nie muszą z kolei sprowadzać się jedynie do działań o charakterze typowo antyterrorystycznym (wylapywanie i „likwidacja” członków przestępczych ugrupowań), które w pracy ocenia się (z uwagi na zarzucenie przez większość ugrupowań ekstremistycznych organizacyjnych struktur i zastąpienie ich modelem oporu bez przywództwa) jako nie w pełni skuteczne. Powinny to być również, a może nawet przede wszystkim, działania prewencyjne (prawne, polityczne i psychologiczno-pedagogiczne), które pozwalają walczyć z terroryzmem niejako u jego zarania, jeszcze zanim zdąży on wygenerować swoje najbardziej radykalne nurty i opcje działania.

W trakcie moich badań nad terroryzmem i ekstremizmem starałam się konsultować wyniki moich badań z naukowcami z innych krajów. W lipcu 2006 roku otrzymałam od fundacji Deutscher Akademischer Austausch Dienst (DAAD) miesięczne stypendium badawcze, które realizowałam pod kierunkiem prof. Wolframa Högbe od lipca 2006 roku do sierpnia 2006 roku na Rheinische Friedrich Wilhelms-Universität w Bonn (Niemcy). W czasie mojego pobytu na Uniwersytecie w Bonn oprócz badań wynikających z zatwierdzonego harmonogramu badawczego, zogniskowanego wokół resentymentu (będącego podstawą moich późniejszych rozważań nad psychologią skrajnych aktywności – w szczególności tych, które wchodzi w skład terroryzmu jednej sprawy) oraz dziewiętnastowiecznych i dwudziestowiecznych ideologii (anarchizmu, rasizmu, faszyzmu, ekologizmu), stanowiących źródło radykalnych ruchów społecznych, zajmowałam się także poszukiwaniem i analizą literatury dotyczącej teorii ekstremizmu i terroryzmu. Badania kwerendalne oraz konsultacje z naukowcami zajmującymi się tą problematyką okazały się niezwykle pomocne w późniejszym okresie - w szczególności przy budowaniu teorii ekstremizmu ekologicznego. Obecnie współpracuję z dwoma badaczami, zajmującymi się problematyką terroryzmu: Michaeliem Fredholmem (Stockholm International Program for Central Asian Studies, Sweden) oraz Miroslavem Marešem (Masaryk University, Czech Republic). Efektem tej współpracy jest artykuł pt. „Environmental-Extremist and Animal Rights Single Issue Perpetrators” (napisany razem Miroslavem Marešem), który ukaże się w tym roku w monografii zatytułowanej *Lone Wolf Terrorism. Past Experience, Future Outlook, and Response Strategies*. Istotne znaczenie dla uporządkowania i doprecyzowania wielu kwestii z zakresu bezpieczeństwa (w kontekście moich zainteresowań terroryzmem) miał dla mnie miesięczny staż naukowo-dydaktyczny, który odbyłam od 1 maja do 31 maja 2013 r. na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni.

Wymiernym efektem moich badań nad zagadnieniem ekoterroryzmu oraz terroryzmu jednej sprawy są następujące publikacje:

Monografie:

1. *Ekstremizm ekologiczny - źródła, przejawy, perspektywy*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2012.
2. *Ekstremizm i terroryzm w sporze o aborcję*, Warszawa: Wydawnictwo FreeDomKsiążki, 2012.
3. *Single-Issue Terrorism*, Warszawa: Wydawnictwo Youround Publishing, 2013, (książka opublikowana w języku angielskim, dostępna także na: www.amazon.com)

Artykuły:

1. „Terroryzm anarchistyczny – istota, taktyka, organizacja”, artykuł ukaże się w kwartalniku *Bezpieczeństwo Narodowe* (nr 28, 2013).

2. „Bezpieczeństwo żeglugi morskiej w świetle zagrożeń, jakie stwarza terroryzm wąskiego pola konfliktu”, *Logistyka*, 2013, nr 6, s. 401-410
3. „Environmental-extremist and Animal Rights Single Issue Perpetrators” – artykuł ukaze się w 2013 r. w monografii zatytułowanej: *Lone Wolf Terrorism. Past Experience, Future Outlook, and Response Strategies*.
4. „Typological Aspects of Single Issue Terrorism” / „Terroryzm jednej sprawy - ujęcie typologiczne”, *Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej*, nr 4 (89), 2012 (tekst w języku polskim i angielskim), s. 232-241 oraz 321-332.
5. „Anonymity as seen from the security research perspective”, [w:] *Journal of International Scientific Publications: Language, Individual and Society*, nr 6, 2012, s. 60-64.
6. „Leaderless Terrorism”, [w:] *Conference Proceedings - 12th International Scientific Conference: "International Relations 2011 - Contemporary Issues of World Economics and Politics*, Bratislava: Wydawateľstvo EKONÓM, 2011, s. 865-870.
7. „Terroryzm jednej sprawy. Wprowadzenie do analiz”, [w:] *Wojna o pokój. Rywalizacja, spory, konflikty i wojny we współczesnym świecie*, pod red. Mariusza Kubiaka, Mirosława Minkiny, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach 2011, s. 349-357.
8. „Extreme Stage of the Abortion Conflict. Could the American Scenario Play itself out in Poland?”, publikacja cyfrowa: [w:] *Conference Proceedings - 11th International Scientific Conference: International Relations 2010 - Contemporary Issues of World Economics and Politics*, Bratislava: Wydawateľstvo EKONÓM 2011, s. 606-623; publikacja tradycyjna: [w:] *Transformations: An Interdisciplinary Journal. Special Issue on Learning to Understanding and Respond to Change*, pod. red. Lecha W. Zachera, Dora Marinova, Tanha Mhjabeen, 2010, nr 3-4 (66-67), s. 334-352.
9. „Sieci nienawiści”, *Kwartalnik Bellona*, 2010, nr 1, s. 39-45.
10. „Główne idee pro-środowiskowego ekstremizmu”, *Studia Polityczne*, 2010, nr 25, s. 33-52.
11. „Ekstremizm w obronie zwierząt - przypadek Animal Liberation Front”, *Studia Polityczne*, 2009, nr 23, s. 221-249.
12. „Nien@wiść zglobalizowana. Problem walki sieciowej w perspektywie rewolucji informacyjno-komunikacyjnej XXI wieku”, [w:] *Jednostka-społeczeństwo-państwo wobec megatrendów współczesnego świata*, pod red. G. Piwnickiego, S. Mrozowskiego, Gdańsk, 2009, s. 488-494.
13. „Anti-Abortion Extremism”, *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 2008, s. 229-237.
14. „Opór bez przywództwa i walka sieciowa w działalności ekstremistycznych skrzydeł ruchu ekologicznego”, *Przegląd Politologiczny*, 2008, nr. 3, s. 129-142.
15. „Ekoterroryzm”, [w:] *Słownik Bioetyczny*, pod red. Mariusza Ciszka, Warszawa: Polskie Towarzystwo Filozoficzne, 2008, s. 77-78.
16. „Konflikty światopoglądowe cywilizacji zachodniej - ekstremizm w sporze o aborcję”, [w:], *Bezpieczeństwo międzynarodowe a bezpieczeństwo państwa*, pod red. Cezariusz Skuzy, Wiesław Wróblewski, tom 2, Szczecin: Wydawnictwo Print Group, 2007, s. 281-295.
17. „Zwierzęta i ich ludzie - krótka historia animalistycznego aktywizmu”, *Kultura i Społeczeństwo*, 2007, nr 1 (Komitet Socjologii, Instytut Studiów Politycznych PAN), s. 189-204.
18. „Ekstremistyczne ruchy ekologiczne - historia, strategia, ideologia”, *Wrocławskie Studia Politologiczne*, 2007, nr 8 (Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Wrocławskiego), s. 92-106.
19. „Ekstremizm w obronie praw zwierząt - źródła inspiracji”, [w:] *Terroryzm - anatomia zjawiska*, pod red. Krzysztof Liedel, Warszawa: Wydawnictwo Scholar, 2006, s. 146-165

20. „W obronie życia, zwierząt i środowiska. Terroryzm jednej sprawy na przełomie XX i XXI wieku”, [w:] *Terroryzm. Globalne wyzwanie*, pod red. Krzysztof Kowalczyk, Wiesław Wróblewski, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2006, s. 127-145.
21. „Przemoc i ekologia”, [w:] *Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Terroryzm współczesny. Aspekty polityczne, społeczne i ekonomiczne*, pod. red. Mariana Żubera, Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki, 2006, s. 163-174.
22. „Światopoglądowy terroryzm wąskiego pola konfliktu a ekologia głęboka”, [w:] *Aktualny stan bioetyki i ekologii w Polsce i na świecie*, pod. red. Józefa Jaronia, Siedlce: Wydawnictwo AP, 2005, s. 95-114.
23. „Zielona wściekłość. Rzecz o Earth First!”, [w:] *Bezpieczeństwo człowieka wobec współczesnych i przyszłych wyzwań*, pod. red. Jana Dębowskiego, Siedlce: Wydawnictwo ODN, 2005, s. 256-263.
24. „Ekologiczny fundamentalizm Earth First!”, [w:], *Ekofilozofia, bioetyka, etyka biznesu. Aktualne problemy współczesności*, pod. red. Józefa Jaronia, Siedlce: Wydawnictwo AP, 2004, s. 15-26.
25. „Earth First! Strategia i ideologia”, *Państwo i Społeczeństwo*, 2004, t. 4, nr 2, (Krakowska Szkoła Wyższa), s. 115-126.
26. „Radykalny wymiar ekologii głębokiej”, *Ruch Filozoficzny*, 2004, t. LXI, z. 2, (Instytut Filozofii UMK), s. 261-273.
27. „Zielony ekstremizm. Przemoc w obronie środowiska naturalnego”, [w:] *Bezpieczeństwo i wolność jako kategorie kulturowe i społeczne*, pod. red. Jana Dębowskiego, Siedlce: Wydawnictwo AP, 2004, s.219-231.
28. „Prawdziwe dzieci Matki Ziemi. Szkic wprowadzający w zagadnienie ekoterroryzmu”, *Kultura i Społeczeństwo*, 2003, nr 4 (Komitet Socjologii, Instytut Studiów Politycznych PAN), s. 47-61.

Oprócz terroryzmu i ekstremizmu w obszarze moich zainteresowań badawczych zawsze znajdowało się zjawisko resentymentu⁴, stanowiące w mojej opinii klucz do zrozumienia źródeł ideologicznie motywowanej przemocy (na fakt ten wskazywali także inni badacze ekstremizmu i terroryzmu, m.in.: Lauren Langman, Douglas Morris, Harvey Kushner, Roger Scruton). Badania nad resentymentem rozpocząłam już w latach 90 XX wieku (początkowo na gruncie filozofii). Zaowocowały one m.in. rozprawą doktorską zatytułowaną „Problem przewartościowania wartości w filozofii Fryderyka Nietzschego” (zajmowałam się w niej koncepcją resentymentalnego przewartościowania wartości). W związku z tym, że podstawy teorii resentymentu formułowane były przede wszystkim przez badaczy z Niemiec, postanowiłam dogłębne studia nad tym fenomenem odbyć właśnie w tym kraju. Mogłam to uczynić dzięki następującym stażom badawczym:

od lutego 1996 do marca 1996 – stypendium badawcze: Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität w Bonn; fundator: Gemeinschaft für Wissenschaft und Kultur in Mittel- und Osteuropa (GFPS);

od października 1993 do czerwca 1994 – stypendium naukowe: Ruhr-Universität w Bochum; fundator: Tempus Utrecht Network Program (TEMPUS);

od lipca 1993 do września 1993 – stypendium naukowe: Albert-Ludwigs-Universität we Freiburg; fundator: Gemeinschaft für Wissenschaft und Kultur in Mittel- und Osteuropa (GFPS).

⁴ Resentyment można najogólniej zdefiniować jako powstały w wyniku przeżycia własnej niższości trwały stan psychiczny (kształtowany przez silne uczucia: zawiści, zazdrości, żądzy odwetu), w którym dochodzi do zafałszowania (przewartościowania) wartości, postrzeganych wcześniej (tzn. przed dokonaniem zafałszowania) przez resentymentalny podmiot jako godne najwyższego pożądanego. Samo zafałszowanie polega na deprecjacji pożądanego a nieosiągalnego przez podmiot wartości oraz na gloryfikacji tych, na które (z racji posiadania określonych własności) czuje się skazany.

Badania nad resentymentem (rozpatrywanym przeze mnie przede wszystkim w perspektywie nauk o bezpieczeństwie, ale też i w perspektywie psychologicznej, politologicznej i filozoficznej) prowadziłam najintensywniej w latach 2006-2008 w ramach finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego projektu badawczego pt. "Problem resentymentu w perspektywie pedagogicznej" (numer grantu: N107 004 31/0708). Efektem tych badań było stworzenie podstaw teoretycznych dla powiązania koncepcji resentymentu z różnymi formami przemocy politycznej (nade wszystko z terroryzmem). Istotne w moich badaniach było odsłonięcie związków łączących resentyment z terroryzmem szerokok zakresowym (rewolucyjnym), jak również pokazanie, dlaczego w terroryzmie zorientowanym na rozwiązanie jednej kwestii (w tzw. „terroryzmie jednej sprawy” – wąskozakresowym) jest go stosunkowo niewiele - nie on odgrywa kluczowej roli w konstytuowaniu się gotowości do przemocy. Resentyment jest według mnie tą psychiczną siłą, która zmusza jednostki i grupy, by w imię zachowanie tożsamości i pozytywnego autowizerunku, przewyciężyły konformistyczny lęk i stały się tym, czym w swoich oczach być pragną – jedynymi i prawdziwymi kreatorami wartości i wspólnotowego sensu. Sięganie po przemoc staje się w ich przypadku sposobem poradzenia sobie zarówno z pojawiającymi się wątpliwościami co do ostatecznego uprawomocnienia obranych wartości, jak z oporem ze strony niechętnego tym wartościom świata. W związku z tym, że istotą resentymentu jest dążenie do przewartościowania wartości - zdeprecjonowania wartości zastanych i ustanowienia wartości nowych (resentymentalnych), musi on stać u podstaw tych aktywności, które dążą do całościowych przeobrażeń społecznych – a więc u podstaw działalności ugrupowań reprezentujących „terroryzm szerokok zakresowy” (rewolucyjny). Należy zauważyć, że do takich przeobrażeń nie dążą natomiast ekstremistyczne „ugrupowania jednej sprawy”. Z uwagi na to, że obydwa rodzaje terroryzmu mają zasadniczo odmienny charakter, powinno się także odmiennie je traktować, a w konsekwencji wypracować odmiennie metody ich zwalczania. Tego rodzaju konstatacje wykorzystałam m.in. przy pisaniu mojej książki *Ekstremizm ekologiczny - źródła, przejawy, perspektywy* (w szczególności przy pisaniu rozdziału pt. „Ekstremizm. Ujęcie teoretyczne”).

Moje badania nad resentymentem nie ograniczały się jedynie do wypracowania narzędzi pozwalających objaśnić przemoc polityczną. Badania nad tym fenomenem prowadziłam również na płaszczyźnie psychologii, pedagogiki i filozofii bezpieczeństwa. W badaniach tych próbowałam ustalić: jakie jest istota tego zjawiska (w tej materii posiłkowałam się m.in. wnioskami do których doszedł Fryderyk Nietzsche – twórca teorii resentymentu, Max Scheler, Max Weber, Leon Wurmser), co jest najczęstszym generatorem resentymentu (jakie są jego społeczne, psychologiczne źródła, jaki rodzaj deprecjacji najczęściej go wywołuje), w jakich warunkach może dojść do zaostrzenia jego form i przejawów, i wreszcie, kiedy emocje związane z resentymentem skłaniają do sięgnięcia po przemoc lub rozmaite formy autodestrukcji. Tego rodzaju analizy są moim zdaniem kluczowe dla zrozumienia wielu współczesnych fenomenów, takich m.in. jak: ekstremizm, nihilizm, fundamentalizm, fanatyzm czy fenomen masakr szkolnych.

Konkluzje, do których doszłam w trakcie moich całościowych badań nad resentymentem, wykorzystałam w następujących publikacjach:

Monografie:

Nienawiść, nihilizm, kultura na krawędzi: Fryderyk Nietzsche wobec korzyści i zagrożeń związanych z transformacją wartości, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, 2012.

Artykuły

1. „Wyzwania pedagogiki bezpieczeństwa: problem terroryzmu resentymentalnego”, [w:] *Ewolucja terroryzmu na przełomie XX i XXI wieku*, pod red. M. Malinowskiego, R. Ożarowskiego, W. Grabowskiego (red.), Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2009, s. 506-517.
2. „Ressentiment w działaniu. Problem masakr szkolnych”, *Przegląd Naukowo-Metodyczny*, 2008, nr 2, s. 42-50.

3. „Problem resentymetu w perspektywie pedagogicznej”, [w:] *Edukacja bez granic - mimo barier. Przestrzeń tworzenia*, pod red. Przemysława Bury, Dominiki Czajkowskiej-Ziobrowskiej, tom 1, Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, 2008, s. 264-270.
4. „Resentyment - źródła, przejawy, sposoby eliminacji”, *Ruch Pedagogiczny*, 2008, nr 1-2, s. 25-34.
5. „Resentyment”, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, pod. red. Tadeusza Pilcha, t. 5, Warszawa: Wydawnictwo Żak, 2006, s. 264-267.
6. „Nihilizm. Destrukcja dualistycznej metafizyki i śmierć wartości”, [w:] *Bezpieczeństwo człowieka a proces transformacji systemowej*, pod. red. Jana Dębowskiego, Edwarda Jarmocha, Andrzeja Świdzkiego, Siedlce: Wydawnictwo AP, 2006, s.107-117.
7. „Resentyment a przewartościowanie wartości”, [w:], *Agresja i przemoc we współczesnym społeczeństwie*, pod red. Mirosława Dyrdy, Andrzeja Sędka, Siedlce: Stowarzyszenie Tutaj Teraz, 2006, s. 127-145.
8. „Obiektywizm i subiektywizm w służbie resentymentalnej nienawiści. Nietzsche kontra Scheler - interpretacje i analizy krytyczne”, *Ruch Filozoficzny*, 2005, t. LXII, z. 3, (Instytut Filozofii UMK), s. 477-487.
9. „Resentyment i nihilizm w ujęciu Fryderyk Nietzschego”, [w:] *Nihilizm - dzieje, recepcja, prognozy*, pod. red. J. Niecikowskiego, S. Gromadzkiego, Warszawa: Wydział Filozofii i Socjologii UW 2001, s. 111-135.
10. „Socjalizacja i resentyment, indywidualizacja i ostatni ludzie”, [w:] *Dylematy współczesnego wychowania*, pod. red. J. Kojkoła, Gdynia: Wydawnictwo Akademii Marynarki Wojennej, 1999, s. 161-172.

Moje zainteresowania naukowe dotyczące problematyki bezpieczeństwa starałam się zawsze przełożyć na określone przedsięwzięcia dydaktyczne. W trakcie mojej aktywności akademickiej prowadziłam następujące zajęcia z zakresu bezpieczeństwa: w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej (tytuł zajęć: „Terroryzm w Świecie Zachodnim”), w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie (tytuł zajęć: „Terroryzm na świecie”) oraz na macierzystej uczelni - Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (tytuł zajęć: „Terroryzm i ekstremizm ekologiczny” oraz „Nienawistne idee – ekstremizm i terroryzm skrajnych skrzydeł wybranych ruchów społecznych”). Moją działalność dydaktyczną i naukową nagrodzono w lipcu 2008 roku III miejscem w konkursie „Najlepszy Adiunkt na Wydziale w SGGW”.

Usiłowałam również prezentować wyniki moich badań w rozmaitych środowiskach naukowych i pozanaukowych m.in. na posiedzeniu Forum Polskiego Towarzystwa Uniwersalizmu (kwartalne wystąpienie naukowe dotyczące zagrożeń związanych z rozwojem walki sieciowej w obszarze tzw. światopoglądów walczących – 2010 r.), na zebraniu dawnego Instytutu Nauk Humanistycznych Akademii Obrony Narodowej (tytuł wystąpienia: „Ekoterroryzm” – 2007 r.), na posiedzeniu Centrum Badań Ewaluacyjnych i Progностycznych Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie (tytuł wystąpienia: „Wyzwania dla bezpieczeństwa - przemiany w działalności współczesnych ugrupowań terrorystycznych - 2008 r.). 27 maja 2013 roku miałam wykład otwarty zatytułowany: „Opór bez przywództwa i walka sieciowa w działalności współczesnych organizacji terrorystycznych”, zorganizowany pod patronatem Rektora-Komendanta AMW przez Koło Naukowe Bezpieczeństwa Morskiego działające przy Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. W latach 2006-2009 współpracowałam nad projektem „Konflikty światopoglądowe cywilizacji zachodniej” z Zespołem Badań nad Konfliktami Systemów Wartości Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych APS w Warszawie. W ramach badań statutowych realizowałam na mojej macierzystej uczelni (SGGW) projekt badawczy zatytułowany „Człowiek w świecie spotkania kultur”. Efektem moich prac nad tym projektem był między innymi referat wygłoszony na zorganizowanej przez Zakład Filozofii SGGW

międzynarodowej konferencji naukowej oraz dwie publikacje naukowe: artykuł pt. „Integration von Migrant/innen in der Bundesrepublik Deutschland - Erfolge und Misserfolge” (poświęcony problemom emigracji w Republice Federalnej Niemiec) oraz wydana w tym roku monografia pt. *Nienawiść, nihilizm, kultura na krawędzi* (na temat zagrożeń związanych resentymentalnymi transformacjami wartości). 23 lipca 2013 roku przyznano mi Nagrodę Rektora SGGW II stopnia za osiągnięcia naukowe w 2012 r. (m.in. opublikowanie trzech monografii).

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Oprócz wspomnianych wyżej dwóch ścieżek badawczych w pracy naukowej zajmowałam się również zagadnieniami mieszczącymi się w obszarze politologii, filozofii, religioznawstwa, kulturoznawstwa czy socjologii. Przedmiotem moich dociekań naukowych była między innymi problematyka zagrożeń związanych ze współczesną polityką wielokulturalności (2 artykuły) czy z pojawieniem się na obszarze Polski tak zwanych nowych ruchów religijnych – jeden z takich ruchów badałam przez parę miesięcy, posługując się metodą uczestniczącą (1 artykuł). Osobny przedmiot moich badań stanowiły współczesne ideologie społeczne czy światopoglądy (socjalizm, satanizm), które odegrały mniej lub bardziej znaczącą rolę w kształtowaniu się ideologicznego obrazu kultury zachodniej (2 artykuły). Badania poświęcone konkretnym zagadnieniom filozofii teoretycznej stanowiły co prawda wątek poboczny mojej aktywności naukowej (4 artykuły i 1 recenzja), pozwoliły mi jednak lepiej zrozumieć inne zagadnienia, które miały dla mnie charakter priorytetowy, np. zagadnienie fundamentalizmu, nihilizmu czy anarchizmu. Do pełniejszego zrozumienia tych fenomenów przyczyniło się również uczestnictwo (od 1 stycznia 2011 roku do 1 marca 2011 roku) w seminariach naukowych organizowanych w Centrum Badań nad Pokojem (Peace Center) w International Academy of Philosophy in the Principality of Liechtenstein (Internationale Akademie für Philosophie im Fürstentum Liechtenstein) w Bendorze przez prof. Josefa Seiferta. SeminaRIA te poświęcone były społecznym, politycznym i filozoficznym aspektom pokoju i wojny, terroryzmu, ekstremizmu, wolności jednostki oraz zrównoważonego rozwoju. Dwumiesięczny pobyt w Liechtensteinie pozwolił mi także na zgromadzenie literatury (głównie niemieckojęzycznej) dotyczącej radykalnych ideologii o charakterze anarchistycznym (również tych zorientowanych proekologicznie).

Publikacje poświęcone różnym zagadnieniom z pogranicza politologii, filozofii, religioznawstwa, kulturoznawstwa czy socjologii:

Artykuły

1. „On the Crisis in Multiculturalism: A Comparative Perspective”, [w:] *Comparative Education, Teacher Training, Education Policy, School Leadership and Social Inclusion*, pod red. Nikolay Popov, Charl Wolhuter, Bruno Leutwyler, Marinela Mihova, James Ogunleye, Sophia: Bureau for Educational Services, 2010, s. 21-26.
2. „Integration von Migrant/innen in der Bundesrepublik Deutschland - Erfolge und Misserfolge”, [w:] *Człowiek w świecie spotkania kultur*, pod red. Krystyny Najder-Stefaniak, Yuriy’a Plyski, Warszawa, 2010, s. 121-146.
3. „Ideal nadczłowieka w filozofii Fryderyka Nietzschego”, [w:] *Ewolucja koncepcji natury ludzkiej w świetle nauk filozoficznych, psychologii, teologii i politologii*, pod. red. Edwarda Jarmocha, Józefa Jaronia, Izabeli Trzpil, Siedlce: Wydawnictwo AP, 2007, 19-28.
4. „Satanizm”, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, pod. red. Tadeusza Pilcha, t. 5, Warszawa: Wydawnictwo Żak, 2006, s. 660-662.
5. „Sozologia”, w: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, pod. red. Tadeusza Pilcha, t. 5, Warszawa: Wydawnictwo Żak, 2006, s. 864-866.

6. „Socjalizm”, w: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, pod. red. Tadeusza Pilcha, t. 5, Warszawa: Wydawnictwo Żak, 2006, s. 815-819.
7. „Porządkowanie świata. Kodyfikacje emocji w Warszawskim Kościele Chrystusowym”, *Przegląd Religioznawczy*, 2004, nr 4, (Polskie Towarzystwo Religioznawcze), s. 41-57.
8. „Nietzsche i metafizyka”, [w:] *Veritas una sed doctrina multiplex*, pod red. Wojciecha Słomskiego Siedlce: Wydawnictwo AP, 2003, s. 195-197.
9. „Kategoria wiecznego powrotu w filozofii Fryderyka Nietzschego”, *Słupskie Studia Filozoficzne*, 2000, nr 3, s. 57-81.
10. Recenzja książki Józefa Piórczyńskiego „Człowiek. Bóg. Świat”, *Edukacja Filozoficzna*, 1993, nr 15, s. 357-360.

Ogółem mój dorobek badawczy obejmuje 52 publikacje (w tym 4 monografie), z których większa część poświęcona jest problematyce bezpieczeństwa. Pozostałe dotyczą w większości rozmaitych zagadnień z zakresu politologii, filozofii, antropologii i pedagogiki bezpieczeństwa. Osiem spośród publikacji ukazało się w języku angielskim, jedna opublikowana została w języku niemieckim. Znacząca liczba artykułów opublikowana została w „pismach punktowanych”, takich m.in. jak: *Kwartalnik „Bezpieczeństwo Narodowe”, Przegląd Politologiczny, Wrocławskie Studia Politologiczne, Ruch Filozoficzny, Kultura i Społeczeństwo, Studia Polityczne, Kwartalnik Bellona, Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Naukowej, Ruch Pedagogiczny, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Edukacja Filozoficzna, Transformations: An Interdisciplinary Journal, Logistyka*. Wyniki moich badań prezentowałam również na 25 wystąpieniach na międzynarodowych konferencjach naukowych (5 na konferencjach zagranicznych, 20 na konferencjach krajowych). Od 2012 roku jestem także członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma naukowego *International Scientific Publication: Educational Alternatives* (Peer-Reviewed Open Access Journal), poświęconego m.in. współczesnym zagrożeniom w obszarze edukacji i kultury. Byłam współautorem i wykonawcą dwóch grantów badawczych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju oraz trzech klasyfikowanych jako badania własne lub statutowe. Opracowałam też piętnaście programów kształcenia dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych.

